

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Caput XII. De Emptione, & Venditione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

9. Si quis depositum Domino reposcenti remisit per hominem, qui vulgò fidus audiebat, isque sibi retinuerit, vel perdidit, rem Domino periisse censet *Molina apud Escobar, &c.*

10. Mutuans ad damnum faciendum obligatur in conscientia, si de rei vitio mutuatarium non monuerit.

Item, nisi per necessitatem urgeat, rem mutatam ante tempus repetere non potest.

11. Tenetur mutuatarius prestare casum fortuitum mutuo evenientem, cum penes eum rei Dominium sit, & in eadem qualitate & quantitate eam suo tempore reddere debeat.

Non licet in vero mutuo, ullum lucrum accipere, quia esset usura, ut *Cap. Seq. magis patebit.*

12. Mutuum distinguitur a pignore, hypotheca, & locato, quod in his Dominium rei in alterum non transferatur cui ea oppignoratur, sed tantum usus, uti diximus de comodato & deposito, in mutuo autem cum usu Dominium transfertur. *Bonacina D. 3. Quæst. 3. Part. 1. &c.*

CAPUT XI.

De Usura.

1. Usura est lucrum ex mutuo: tale lucrum est quodlibet pretio æstimabile, quod supra summam capitalem præcisè ratione mutui exigitur. Hoc autem iniquum est, exigere lucrum pro re mutuata, quæ non est amplius tua, sed aliena; quia rei mutuatae Dominium transfertur in eum, qui mutuum accepit.

2. Usura non est, si nihil ut pretium mutuans intendat, sed ex gratitudine tantum aliquid speret, & eam intentione illi aliquid donetur, etsi donationem illam ut finem intendat. *Mol. Tr. 2. D. 305. Num. 6. C. Lugo. d. 25. &c.*

3. Usura tamen incurritur dum ultra sortem signatè aliquid exigitur tanquam ex benevolentia aut gratitudine debitum. Aliud enim est aliquid ex gratitudine sperare, aliud ut debitum exigere, hoc enim aliquam mutuam transactionem præsupponere videtur.

4. Si des mutuum, ut te in alterius amicitiam insinues, usura non erit; imò nec si inde spes aliquod officium. Quia amicitia pretio æstimatur.

5. Usurarium tamen est & illicitum pactum de officio aliquo obtinendo à mutuatario, vel de ejus opera pro te impendenda: Ita communiter Doctores cum *Molin. Less. Salas. C. Lugo.*

6. Usura non est poscere aliquid ratione difficultatum vel expensarum, quæ erunt, vel timentur in recuperanda sorte quæ mutuò datur: item ratione periculi in eadem recuperanda. Quia pretio æstimari potest quod quis se in talem difficultatem vel periculum conjiciat.

7. Nec est Usura pacisci & accipere aliquid ratione emergentis damni, cujus mutuum verè causa sit, aut cessantis lucri, vel cessaturi, modò de hoc ipso mutuatarium præmoneatur: ut si cum pecunia tua quam alteri mutuaris, poteras & volebas negotiando quantum facere.

8. Usura est, mutuare frumentum vetus cum obligatione ut restitatur novum certo tempore, siquidem qui dat mutuum sciat novum fore melius, & majoris pretii. *Sylvester, Navarrus, Trul. Disp. 15. Num. 11.*

9. Ex sententia communi usura est, si mutuum des ut postea ex debito civili obligetur mutuatarius, tibi mutuari vicissim, aut vendere, aut merces apud te emere, aut operas suas tibi locare. Eiusmodi enim obligatio pretio æstimabilis est, quæ mutuatarium privat potestate emendi alibi &c. *Lessus Lib. 1. Cap. 20. D. 8. C. Lugo, Layman Lib. 3. Traçt. 4. Cap. 16. Num. 3.*

Item si frumentum quod alibi habes mutuum des, cum obligatione, ut reddatur vel hic vel alibi, tibi plus valet, cum sumptu vel labore majori. Nisi fortitudo Titulus æquivalens accedat, lucri cessantis, periculi, &c.

10. Si mutuo des, v. g. decem modios tritici, interim per accidens crescat tritici pretium, potes eadem mensuram repetere. Quia sic non petitur frumentum mutuum propter ejus pretium, sed propter ipsam substantiam frumenti, cui eadem mensura æqualis. *Layman, Bonacina.* Aliud est de modicum ejus valor accrevit, quia in ea æqualitas valens non substantia spectatur, *Layman, Bonacina, &c.*

Præter obligationem restitutionis, usurarius est obnoxius pœnis à jure constitutis *Cap. quamquam de Usu in 6.* ut sit publicus sive notorius, non debet admitti ad communionem altaris, aut absolvi donec Usuras actu restituat, vel cautionem pro iis præbet, neque sepeliri in loco sacro, & qui sepeliri ipso facto est excommunicatus. *Bonacina, Lessus, Trul. Layman &c.*

CAPUT XII.

§. I.

De Emptione, & Venditione.

1. Emptio, est contractus quo pretium pro mercè accipitur: Venditio, quo pretium pro mercè accipitur. Uterque contractus mercis traditione completur, & utriusque iustitia in æquali valore mercis pretii consistit.

2. Etsi contingat venditorem necessitate ducitur res suas vilius vendere, emptio tamen erit iusta. Quia à nullo deceptus est venditor, & venditio illi manet libera: *Cajetanus, Bonacina &c.*

2. Emptor potest emere minoris ex eo Titulo, quod multa simul emat. Quia tunc venditorem emptum facit ad alia cõmenda, & liberat eum cum res illas servandi & vendendi.

4. Venditor communiter vendere debet eo pretio quod vel à Lege, vel à Magistratu constitutum est, & si nullum pretium sit statutum, illud æquum estimabitur, quod à communi hominum æstimatione imponitur. Non consistit tamen illud pretium in indistinctibili, sed dividitur in medium, infimum, & summum sive in pium, moderatum, & rigorosum, ita ut venditio iusta sit intra hanc latitudinem, ut videbitur modò infimo, modo summo pretio merces possunt vendi.

5. Debet in æqualitate mercis cum pretio computari labor, impensa, industria adhibita in mercè comparanda, conservanda &c. Unde ex hac ratione oculari possunt qui res minutas, aut fenum, aut pecnam in hospitibus charius vendunt, quam passim alii in quantitate majori.

6. Illud genus *Monopolii* injustum est, quo mercator

tores aliqui inter se propria auctoritate conveniunt, ut coemendo merces certi generis, v. g. frumentum, salern, vinum, illas pro suo arbitratu charius dividant, dum ipsi efficiunt ut vix alibi inveniri possint. Plura de Monopolio sua circa p. 78

7. Venditor debet emptorem praevenire de notabili vicio rei, quod ei obesse potest, v. g. de ovibus si sint morbidae, de domo si sit ruinosa, de equo si sit furiosus, de panno si sit adustus; alioqui ad relarciendam fraudem & damnum secutum obligabitur. Ita Theol. communiter.

8. Si occulte noveris debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur pretio ordinario debitum illam vendere, qui id nesciunt: Tam quia dolus est, quam quia non revelatur maximum vitium debito intrinsecum, quod est impotentia solvendi.

9. Licet rem vendere pretio corrente, & nihil dicere emptori, etsi Venditor sciat pretium meris mox esse mutandum Quia pretium currens, simpliciter adhuc justum est. Seclulis tamen mendacis, dolo, fraudibus, quibus emptorem ad emendum allicere nequam licet. Bonacina Quast. 2. Part. 5. Nam. 12. cum Agric. Fillucio, Lessio &c.

10. Si duobus in solidum res sit vendita, Dominium acquirit is, cui tradita est, modo pretium solverit: Si vero neutri tradita sit, debetur ei qui prius tempore erit, alteri vero relinquatur actio in venditorem. Dominium tamen, ante traditionem, in Ecclesiis, aliisque piis locis requiritur. Lessius, C. Lugo &c.

11. Si res empta pereat ante traditionem, & sit in individuo determinata, v. g. haec domus, hoc dolium vini, hic modius frumenti, illa perit emptori, nisi venditoris culpa perierit, aut aliter expresse conventum fuerit: si autem empta fuerit res indeterminata, periculum spectat ad venditorem. Ita C. Lugo, Lessius, Bonacina Layman Lib. 3. Tract. 4. Cap. 17.

12. Si post traditionem res vendita pereat, aut fiat deterior, cedit in damnum emptoris, etsi necdum persolutum sit pretium: quia res qualibet Domino suo perit. Layman, Bonacina &c.

13. Usura est, minoris emere credita certa anticipata solutione; secluso lucro cessante & damno emergente. Sic enim implicite mutatur pecuniam minore pro exigenda majori, Molina, Lessius, Fillucius, Bonacina Disp. 3. Quast. 3. Part. 10. Aliud est, si credita sint incerta, litigiosa, aut cum difficultate exigenda: tunc enim jure coemuntur minoris pro ratione incertitudinis, ac difficultatis ab emente sustinenda in reobtinenda, ita Bonacina, Trullus &c.

14. Regula universalis dignoscendi, An in aliis contractibus, in quibus est rerum quae permutantur inaequalitas, interveniat aliqua iniustitia, plerumque erit: An advertere an insuper ex una parte accedat lucrum cessans, damnus emergens, aut periculum fortis, Nam ex horum Titulorum iusta consideratione, aliquid ultra fortem accipi potest. Ut fufius deducit Molina, Lessius, Layman, alique Theologi & Juriste.

Varia insuper pro contractibus privatis, singulorum locorum propriis juribus constituta sunt, quae nequeunt ad certa principia reduci, & ad Judicem potius quam ad Confessarium pertinent.

QUESTIO in praxi singularis est: An vendentes licite possint vino aquam miscere, aut optimo tritico grana viliora, si per hoc vinum aut triticum non reddatur deterius, quam id quod passim pro eodem pretio ab aliis venditur?

Reddatur deterius, quam id quod passim pro eodem pretio ab aliis venditur?

Respondeo, id non esse illicitum, si mixtio illa cum cautela, & sine immodico excessu adhibeatur, uti plures docent cum Lessio de Just. Lib. 2. Cap. 21. Dub. 11. Bonacina Tom. 2. Disp. 3. de Contract. q. 2. Pun. 6. Num. 17. Diana Part. 1. Tract. 8. Refol. 51. Contra Rebelleum, Busenb. Layman Tom. 1. Sect. 5. de Just. Tract. 4. Cap. 17. §. 2. Mendo in statera Dissert. 6. Quast. 4.

Probatur nostra responsio: quia in casu nullum damnus aut injuria infertur emptori: non enim tenetur venditor illi tradere merces majoris perfectionis quam sint illae, quae pro eodem pretio ab aliis passim venduntur, & quae eandem utilitatem habent ad usus humanos, uti hic fieri supponimus. Ergo venditor per hanc commixtionem non delinquit contra Justitiam, neque ad restitutionem obligari debet. Itaque confirmatur ex eo quod plures Auctores probati tradant, licitum esse venditori imminuere rei mensuram, quando alia ratione obtinere nequit Legitimum illius pretium, cum per hoc nullam inferat injuriam emptori, cui tradit merces pretio accepto aequivalentes.

Dixi in responsione, si cautela sine immodico excessu adhibeatur. Quia propter excessus periculum, haec praxis, quamvis in se legitima, prudentibus tantum & timoratis indulgeri debet, ne aliam homines laxioris conscientiae facile sibi persuadeant suarum mercium praestantiam ceteris longe antecellere.

De Emptione, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, Feudo, Censu vario, Cambio, Contractu Societatis &c. vide alia supra Tom. 2. Part. 1. Pag. 46.

§. II.

DE SIMONIACA Emptione aut Venditione.

Simoniam est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum, pro pretio temporali. Nomen accepit à Simone Mago qui Aetiorum hoc crimen admisit.

1. Requiritur ad Simoniam ut sit deliberata voluntas emendi aut vendendi, sive contractus onerosus, aut pactio tacita, vel expressa, & obligatio ex ea resultans. Non sufficit enim aliqua naturalis obligatio, v. g. gratitudinis, quando quis sperat, vel tantum intendit aliquam remunerationem, si nulla intercedat obligatio, qualis solet esse in contractu oneroso. Per, pretium temporale, intelligitur etiam id quod pretio aequivalere, ut est obsequium, patrocinium, famulatus &c.

2. Nomine, rei spiritualis, non tantum importatur res formaliter supernaturalis, & ad salutem nostram per se ordinata, ut est gratia, aut dona Dei interna, sed etiam res quae causat gratiam, aut donum aliquod supernaturale, ut sunt Sacramenta, Concio, Preces, aut alia Sacramentalia: Item effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est consecratio, absolutio, benedictio, dispensatio, excommunicatio, electio ad beneficium, presentatio, confirmatio, collatio. & alii actus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentes, qui omnes sine peccato Simoniae emi aut vendi non possunt.

3. Denique ad Simoniam sufficit, quod ematur aut vendatur.

Gg vendatur.

vendatur aliquid *Rei spiritualis annexum*, ut sunt redditus beneficiorum, qui propter officium spirituale conceduntur.

Matia igitur Simoniæ consistit in eo quod res sacra sive spiritualis irreverenter tractetur, dum instat rei temporalis pretio commutatur, ac si hæc esset illi aquiranda.

Hoc peccatum est mortale ex genere suo, nec veniale fieri potest ex materia levitate: Quia nullum donum gratiæ, licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia, tum ipsius doni, tum etiam Dei qui singulari & supernaturali modo illius doni auctor exiit. Potest tamen esse peccatum veniale ob actus indeliberationem, & imperfectam cognitionem malitiæ. Ita *Suarez Tom. 3. de Rel. Lib. 4. Cap. 36. Lessius hic Cap. 35. D. 1. Azor, Layman, alique.*

Simonia alia est *juris avum*, quæ nempe est prohibita propter malitiam suam v. g. hostiam consecratam vendere. Alia est *juris humani*, quæ est mala tantum propter prohibitionem. Hoc modo ab Ecclesia prohibetur, ideoque simoniam juris humani contrahit, primo, venditio Beneficiorum, etiam secundum id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus percipiendi fructus. 2. Venditio Officiorum extrinsecè tantum ordinatorum ad res sacras, v. g. sacristæ, advocati Ecclesiæ, aut thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ cum obligatione alicui facta, ut suadeat alteri sibi conferre beneficium. 4. Contractum inire de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Absque auctoritate superioris permutatio, & resignatio beneficiorum: vel etiam reservatio pensionis ex beneficio resignato: hæc tamen possunt licitè fieri accedente facultate superioris qui jus illud constituit. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblato, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. Sess. 24. Cap. 18.* pro collatione Ordinum, pro *Tonsura*, vel literis dimissoriis, *Trident. Sess. 2. Cap. 1.* Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo id permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad Religionem, quamvis non detur pro statu religioso, qui cum sit spiritualis jure divino vendi non potest, sed pro onere sustentationis illius personæ, nisi forte excuset monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria: ita *Layman, Lessius, Bonacina Disp. 1. Quæst. 1. Azor, 3. p. 1. 12. Cap. 14.* Idem est si pro Concione aut Missa pretium accipiatur, nisi ratione laboris extrinseci, aut alterius incommodi pretio æstimabilis, ut docet supra *Layman, Bonacina alique.*

Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro Absolutione à peccatis, aut censuris, pro Dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, cum hæc sit jurisdictio spiritualis. Quamvis possit in his aliquid exigi per modum multæ ad causam piam applicandæ, ut in quibusdam casibus fieri solet.

Non est autem Simonia, dare aliquid ad redimendam iniquam vexam, v. g. neganti Sacramenta in necessitate; aut impediendi legitimam beneficii possessionem, *Suarez, Lessius, Layman*, vel iniquè impediendi electionem, vel possessionem ad quod jus in re jam obvenit; Quod si tale jus nondum habes, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantum potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Quia in primo casu non datur tamquam pre-

tium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium rite præstandum inducatur.

Neque Simonia est dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, aut concionibus; aut de eo pactum inire: quia non datur tamquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ, quod illi ex justitia debetur. *Suarez, Layman Lib. 4. Tract. 20.*

Non est Simonia saltem juris divini, quamvis potest esse quandoque juris humani, spirituale cum spirituali permutatæ, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis; vel dare temporale pro temporali: ut si calicem, vel agnos Dei præcise ratione materiæ vendas: Vel dare temporale, pro spirituali pro modum doni gratuiti, etsi adsit spes vel intentio, licet excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Quia Titulus gratitudinis non respicit pretium, sed beneficium, nec solvit aliquod ex debita compensatione, modò ultra hos limites non rapit habendi dira cupido, quam coercet Innocentio XI. Propos. 45. declarans non vitari omnem Simoniam, quando datur temporale pro spirituali, etsi temporale sit solum gratuita *Compensatio* pro spirituali, ut è contra.

Varia sunt pœnæ Simoniacis constitutæ, quarum hicalias recensco.

Primo, ob Simoniacam collationem, & susceptionem Sacrorum Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis ab exercitio ordinum susceptorum.

Secundo, ob Simoniam realem in beneficio Ecclesiastico, incurritur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est clectio, præsentatio, confirmatio, & institutio: unde talis non facit fructus suos. Et hæc ita se habet, licet aliquis ad tertiam personam tali modo provisus vitium illud ignoraverit: nisi tamen, dum rescivit, contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bona fide possederit beneficium per triennium. Ita *Layman Tract. 10. Cap. ultimo, Lessius Lib. 2. Cap. 35. D. 31. Bonacina Disp. 1. q. 7. Par. 2. Num. 20.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obrinendum: quamvis alia beneficiis jure ipso non privatur, nec ad nova obtinenda, ante sententiam judicis, redditur inhabilis.

Quoad Pretium simoniacè acceptum pro Beneficio, aut alia re spirituali, si non est secuta rei collatio, jure naturæ restituendum est illi à quo est acceptum. Si verò secuta est collatio, & Simonia utriusque completa, probabilius est restitutionem faciendam esse Ecclesiæ, & non illi qui pretium contulit: Quia Ecclesia hæc ratione tam dantem quam accipientem punire intendit.

QUÆRES primo, Quid dicendum de casu simili, quo certo contra collatorem v. g. Episcopum pro mille florenis, quod beneficium non sit mihi, sed alteri, collaturus, ut nempe mihi conferendo, collator mille florenos ex sponsonne lucretur?

Respondeo, illam sponsonem esse Simoniam publicatam, & illicitam; non enim tam est sponson, quam tacita emptio beneficii.

QUÆRES secundo, Quid si quis procedat per contractum innominatum hoc modo: Conferam nepoti hoc beneficium, si tu simile conferas meo nepoti, cognato, vel amico?

Respon-

Respondeo, collationem illam esse Simoniacam, si de re præstanda non simplex insinuatio, sed verum pactum intercedat, quod ex *Cap. finali. de pactu, satis colligi potest.*

QUÆRES tertio, Quid judicandum de eo qui pecuniam præbet alicui tertio ut intercedat apud alterum, ut hic intercedat apud Collatorem beneficii, ut conferatur illi qui dictam pecuniam præbuit?

Respondeo, illum casum apud aliquos Auctores illicitum admitti: quia, inquit, pretium illud datur pro re merè temporali, nempe pro gratia sive intercessione amici apud collatorem: hanc sententiam ut probabilem habet *Vasquez & Sanchez in Opusculor. Tom. 1. Lib. 2. Cap. 3.* & alii Recentiores apud *Dianam Part. 4. Tract. 4. Resol. 151.* & iterum *Part. 10. Tract. 15. Resol. 5.* Sed ipse *Vasquez & Sanchez* censet contrariam sententiam esse probabiliorē: quod omnino verum judico tam ab auctoritate, quam à ratione; quia illud pretium saltem mediatur pro ipso beneficio conferri videtur: & hac vià facile foret passim pilliare Simoniam in oculis hominum, sed prava animi intentio fugere non potest oculos Dei, ut etiam rectè hic notat *Stephanus à S. Paulo Pag. 422.*

QUÆRES quarto, An liceat absque Simonia pro beneficio aut alia re spiritali accipere aliquid temporale Titulo gratitudinis, sic ut de illo ex gratitudine præstando pactum intercedat? Licitum id esse, videtur admittit *Diana citans Valentiam*, quia non est pactum inducens obligationem justitiæ. Verum etiam non inducat obligationem justitiæ, adfert tamen novam obligationem, & pretio æstimabilem, supra simplicem gratitudinem, quæ per se libera est, nec obligat determinatè ad hoc vel illud donum conferendum, quod tamen fit ex vi istius contractus, qui proinde onerosus censeri potest. De quo videri potest *Innocentii XI. Prop. 45. supra l. ag. 33.*

CAPUT XIII.

De Testamento.

Testamentum est justæ voluntatis dispositio de rebus post mortem præstandis, cum hæredis institutione. Et per hoc ultimum differt Testamentum à legato, sive fidei commissio partiali, quod tantum est donatio particularis alicui à defuncto relicta. *Coditillium* est quasi imperfectum Testamentum, sine hæredis institutione, ad constituenda aliqua legata, vel ad aliquid in Testamento explicandum, mutandum, addendum, vel demendum. De quibus *Layman Lib. 3. Tract. 5. Cap. 1. Bonacina, Tanner. alique.*

1. Ad Testamentum solenne, sive clausum, requiruntur à jure varix solennitates: nempe ut testator illud suâ vel alicujus manu scriptum offerat septem testibus idoneis, non defectuosis, non cæcis, surdis, mutis, nec furiosis, & prodigis, infamibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt; (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus potestate sunt) sed masculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram proficendo id esse suum Testamentum: tum si possit manu suâ subscribit, alioqui id præstat o-stentus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos; proprioque, vel alieno, aut communi omnes

R. P. Ardeck, Tom. II.

figillo consignant, *Layman, Bonacina Diss. 3. Quest. 16. Part. 1. &c.*

3. Si Testamentum careat debitâ solennitate, & dubitetur an testator intenderit conficere Testamentum clausum, an verò apertum, habebit saltem vim Testamenti nuncupativi, quod tantum requirit ut septem prædicti testes coram audiant & intelligant testatoris voluntatem, etiam solâ voce expressam. Quia præsumitur testatorem hoc saltem voluisse potius quam actum suum esse irritum. *Sanchez, Lugo &c.* Consultum est in conficiendo Testamento etiam adhibere Notarium, qui particularium locorum jura nosse solet, ut valori Testamenti in foro externo tutius consulatur.

4. Notat quoque *Diana Part. 6. Tract. 5. Resol. 30.* invaluisse consuetudinem ut minor numerus testium quam septem sufficiat ad valorem. Certè hominibus rusticis quinque testes sufficere, si difficulter plures habentur, absque subscriptione, si non sint litterati, tradit *Layman & Bonacina.*

Item tempore pestis necesse non est testes simul congregari, sed tantum ut singuli seorsim adhibeantur: imò absolute loquendo tunc duos vel tres sufficere ex jure gentium docet *Diana Part. 7. Tract. 6. cum Sâ, Layman &c.* Neque minus militibus, dum in castris sunt, concedunt jura privilegium.

5. Si Testamentum factum sit ad *pias* causas, etiam in foro externo juris solennitates non requiruntur, sed tantum quæ jure gentium sufficiunt, nempe duo testes, inter quos scemina esse potest. *Covar. & alii 12.* Item Parochus, aut Confessarius etiam si legata essent pro Ecclesia propria, *Lessius, Lugo, &c.* Et quamvis morte interveniente contingeret Testamentum non esse absolutum, validum tamen est quoad legata pia, *Diana &c.* In foro autem conscientie etiam sine ullo teste sufficit scriptura, natus, vel aliud signum, quo voluntas Testatoris sufficienter indicatur. *Molina, Lugo, Diana.*

6. Si autem Testamentum factum fuerit ad causas non *pias*, & careat solennitatibus jure requisitis, probabilis est illud *saltem in foro conscientie* esse omnino validum: adeoque licitè retineri quod ex tali Testamento possidetur. Quia illæ solennitates tantum requiruntur in foro externo ad fidem in judicio faciendam, & excludendam omnem deceptionem. Ita *Lessius de Jur. Lib. 2. Cap. 19. Diss. 3. Barbosa, Wiggers, Part. 9. Tract. 7. Resol. 49. contra Molin. Diana &c.*

Hinc hæres ab incestato non videtur excusari in foro conscientie à persolvendis legatis in Testamento non solenni relictis, si satis ipsi constet de voluntate Testatoris. De qua si dubius sit, tenetur cum aliis pro ratione dubii componere. Quia in hoc dubio neutri parti favet possessio.

7. Testari non potest Religiosus professus, nec filius familias de bonis adventitiis sine patris consensu, nisi tamen sit Clericus, etiam primæ Fonsuræ: nec cæcus sine testibus, nec pupillus, nisi sit doli capax, & juramento confirmaverit. Nec in bello justo captus, nec obses apud infideles. Nec manifestus usurarius, nisi præstita cautione: valebunt tamen hujus legata ad causas *pias* si poenitens obierit. Nec uxor nisi ad *pias* causas, sicut legitime statutum sit, ut non possit testari sine consensu mariti, ut refert *Sâ. & plures alii.*

8. Patris Testamentum inter liberos ab eo solo scriptum,

Gg 2 ptum,